

KONCEPCE BYTOVÉHO JÁDRA A ŽIVOČIŠNÁ HYGIENA VE SVĚTLE UMĚNÍ POSLEDNÍCH DVOU TISÍC LET

Milada Vratislavová

Tvůrci iniciativy ARTakeaway hledají místa, kde by umění mohlo rezonovat a vytvářet nové kontexty, které jsou výzvou nejen pro umělce, ale i pro diváky. Záměrem projektu je tedy vytvářet živý dialog mezi umělci a širokou veřejností, a to mimo jiné pomocí specifické instalace uměleckých děl, které mnohdy v galerijních „white cubes“ upadají do jisté strnulosti.

Ročník 2021 projektu ARTakeaway se z ulice přesunul do intimnějšího prostoru. Byt jako chrám. Posvátné místo. Novodobý okultismus za zdmi našich obyváků, kuchyní, koupelen. Vstupujeme do cizích bytů a společně se navracíme k dětským bésům, vzýváme magii každodenních úkonů a posloucháme zvuky poltergeista.

Výstava proběhla pod mottem *Všude dobře, doma nevím* ve dvou bytech na adrese Hořejší nábřeží 486/9, Praha 5. Součástí výstavy byl i doprovodný program, který zahrnoval koncert, performance a možnost výkladu z tarotových karet.¹

„Každý pudl má své jádro. Každý atom má své jádro. Dokonce každý fanouškovský kotel má své, patřičně tvrdé jádro,“ uvádí Klára Zápotocká, autorka instalace *Jádro*, která se nacházela v samotném centru expozice. Naráží tím na očividný paradox nejen svého díla, ale i projektu ARTakeaway, jenž je právě podobným kontrastům věnován. Panelové byty, jež její dílo evokovalo, totiž naopak měly a mají svá jádra z mnohem měkčích materiálů. Ze sádrokartonu, z papíru s voštinami, nejčastěji pak z umakartu s polystyrenovou výplní. Jádra se v bytech používala v rámci snahy urychlit výstavbu nových domů: díky své lehkosti se mohla sestavit předem přímo v továrně a následně převézt na staveniště, kde se vložila do betonového základu. Odhaduje se, že v letech 1958 až 1990 se u nás vyrobilo a umístilo na své místo 1,18 milionu bytových jader.²

Jak instalace Kláry Zápotocké připomněla, jádra najdeme i ve staré zástavbě. A to přímo v centru hlavního města, kde se výstava konala. Co se stane, když do takového skanzenu socialistické výstavby pojaté metodou svépomocného vstupování do nehistorického kontextu vstoupí další, vzájemně se vylučující kontext? Právě to prozkoumala tato výtvarná intervence.

Obr. 1. Klára Zápotocká: Instalace *Jádro*, detail, ARTakeaway 2021, foto Michal Ureš.

Dnes opuštěná koupelna sevřená umakartovými deskami byla na Smíchově postavená pravděpodobně v sedmdesátých letech 20. století. Tedy ve zlaté době panelákové.³ Do původního bytu ze začátku 20. století se už na první pohled nehodí, vedle estetického kontrastu s jejím okolím si

¹ ARTakeaway, Lenka Tyrpeklová, Zuzana Šklíbová, Petra Müllerová <http://artakeaway.cz/>.

² Viz <https://www.profiplast.eu/rekonstrukce-bytovych-jader>.

³ Editoři: Lucie Skřivánková, Rostislav Švácha, Martina Koukalová, Eva Novotná: *Paneláci 2: Historie sídlišť v českých zemích 1945–1989*, UPM, 2017.

Obr. 2. Klára Zápotocká: Instalace Jádru, ARTakeaway 2021, foto Michal Ureš.

pozorovatel musí všimnout i kontrastu praktického, kdy lze o funkčnosti koupelnového jádra směle pochybovat. Pokud tedy mluvíme pouze o uživateli lidského původu. Jenže Klára Zápotocká funkčnost vysloužilého prostředí oživila rozšířením jeho klientely.

„Pokud by takový křeček, srneček nebo lasička hledali azyl pro své tajnosnubné taxidermické rituály, nenašli by pro ně zřejmě lepší zázemí,“ vysvětluje autorka. Výběr nových uživatelů svého *Jádru* pochopitelně nezvolila náhodně. Když měl v 15. století její umělecký kolega Leonardo da Vinci pro svého chleboďárce, milánského vévodu Lodovica

Sforzyho namalovat portrét jeho šestnáctileté milenky Cecilia Gallerani, umístil jí do náručí právě lasičku, respektive lasici hranostaje. „Chtěl tím tak vyzdvihnout dívčinu nevinost, o níž se sice dalo u dotyčné dámy směle pochybovat, nicméně která byla v období renesance spojována právě s bílým hranostajem. A dnes, tedy o pět set let později, lze směle pochybovat i o čistotě hranostajově. Proto jsem ho vybavila kartáčkem na zuby, kterým se mohl v mé instalaci vydrhnout,“ uvádí Klára Zápotocká.

Naopak křeček lezoucí z bublinkové lázně pravděpodobně nebyl až do roku 2021 ve výtvarném umění symbolicky

Obr. 3. Klára Zápotocká: Instalace Jádru, detail, ARTakeaway 2021, foto Michal Ureš.

Obr. 4. Klára Zápotocká: Instalace Jádru, detail, ARTakeaway 2021, foto Michal Ureš.

Obr. 5. Klára Zápotocká: Instalace Jádro, detail, ARTakeaway 2021, foto Michal Ureš.

reflektován. Jeho přítomnost v *Jádro* lze interpretovat jako další paradox. Křeček se totiž koupat nesmí. Pochází ze suchého prostředí, tudíž má sklony k prochlazení a následujícímu nevyhnutelnému exitu. „Memento mori platí i pro hlodavce z čeledi myšovití,“ dodává autorka.

A právě téma smrti nás přirozeně přivádí k ústřednímu exponátu celé instalace. Zvířátka totiž obklopovala obraz modlící se madony. Tam, kde člověk obvykle v zrcadle pozoruje sebe sama, autorka instalace umístila apropriaci barvotiskového obrázku nalezeného na štítu jedné roubenky v českém pohraničí. Originál deinstalovaný z rekreačního objektu restaurovala a reinstalovala ho zpět na jeho místo. Setkání s ním ji ovšem natolik poznamenalo, že se rozhodla vytvořit jeho kopii.

Pohraniční obrázek zobrazoval klasickou Galaktotrofosu, kojící madonu. Klára Zápotocká do vlastní rekonstrukce původní dřevěné schránky na obraz umístila jiné barvotiskové pojetí Panny Marie, a sice madonu modlící se za spásu lidstva. Zatímco uctívání kojící Panny Marie zakázal v 16. století tridentský koncil kvůli nahotě zobrazené světičky, ve smíchovském *Jádro* bylo její přenesené adorování připomenuté doplněnými korunkovými uzávěry s makrofotoграфиemi ženských bradavek.

A jsme u posledního paradoxu instalace *Jádro*. Předměty a prostředí typické pro současnost se v díle metaforicky staly součástí křesťanské tradice, jež se formovala před dvěma tisíci lety na druhé straně světa. Klára Zápotocká tak svým gesamtkunstwerkem, či jakousi novodobou kunstkomorou vyjádřila své přesvědčení, že dnešní globalizovaná civilizace je výsledkem turbulentního propojování jednotlivých civilizačních proudů, v nichž o hodnotě a smyslu každého symbolu už nerozhoduje jeho zakotvení v kolektivní tradici, ale pouze to, jak si ho kdo osobně pro sebe uzme a apropriuje. „Také jen díky tomu má v dnešním světě výtvarné umění pevnější postavení než chátrající železobetonová výstavba,“ uzavírá Klára Zápotocká.